

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการทาง เศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในวิทยาการต่างๆ เร่งรัดการศึกษาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนวิชาชีพครูและส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งในการจัดการศึกษาของรัฐ ให้คำนึงถึงการมี ส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนตามที่กฎหมายบัญญัติ การจัดการศึกษาอบรม ขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ สมควรมีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ เพื่อ เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย จึงมีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้นใช้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 39 หมวด 5 ได้กำหนดให้มี การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ดังที่อุทัย บุญประเสริฐ และจิราภรณ์ จันทร์สุพัฒน์ (2542 : 12) กล่าวว่ามีการกิจใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การกิจ ดังกล่าวเป็นแนวทางการจัดการศึกษา ที่สถานศึกษาต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะด้านวิชาการ ซึ่งสถานศึกษาสามารถดำเนินการ ดังนี้ 1) สถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้ทั้งสามรูปแบบ 2) เน้นการปฏิรูปการเรียนรู้ 3) โรงเรียนต้องประเมินผล ผู้เรียนด้วยวิธีแบบผสมผสานและใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาในโรงเรียน 4) มีบทบาทโดยตรงในการจัดทำสาระของหลักสูตร 5) มีบทบาทโดยตรงในการจัดการเรียนรู้และ การพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน และ 6) พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริม ให้ครูสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะประสบความสำเร็จย่อมต้องอาศัยองค์กรและบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะ องค์กรปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาระดับต่างๆ ซึ่งย่อมต้องอาศัยผู้บริหาร บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดทั้งการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นอย่างดี ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรมเพื่อจัดดำเนินการให้ บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, 2545) โดยเฉพาะการส่งเสริมด้านงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารงาน

ของผู้บริหารสถานศึกษา ดังที่ปรียาพร วงศ์อนุตโรจน์ (2543 : 15) ได้กล่าวว่างานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาและเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับ จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญและมีผลต่อการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างยิ่งและเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่คาดหวัง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่เอื้อต่อการบริหารงานวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของสถานศึกษา

และจากรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ของนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2547 ของสำนักทดสอบทางการศึกษา (2547) ผลการเปรียบเทียบการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546-2547 ระดับประเทศพบว่าในปีการศึกษา 2547 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา ชีววิทยา ฟิสิกส์และคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยลดลงในวิชาภาษาอังกฤษ เคมีและวิทยาศาสตร์กายภาพชีวภาพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยลดลงในทุกรายวิชาและชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาคณิตศาสตร์นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นแต่คะแนนเฉลี่ยลดลงในรายวิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษ สมชาย จินตณพันธ์ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องให้ความสนใจและเข้าใจเป็นอย่างดี ที่จะทำให้นักเรียนมีความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรม คุณภาพและคุณสมบัติตรงตามที่หลักสูตรต้องการ ดังนั้นการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีผู้ที่สนใจทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการและสมรรถภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างหลากหลายและแตกต่างกัน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนว่าสมรรถภาพที่จำเป็นในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ ควรมีคุณลักษณะเป็นอย่างไรและคุณลักษณะเหล่านั้นจะมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิจิตรเขต 1 และเขต 2 ผลที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบจะช่วยให้ผู้วิจัยทราบความสัมพันธ์ของข้อมูลตัวแปรสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการ อันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ทำให้ทราบองค์ประกอบสำคัญเกี่ยวกับสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สำหรับใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 และเขต 2
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 และเขต 2

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตรเขต 1 และเขต 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 374 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 และเขต 2 ปีการศึกษา 2549 รวมทั้งสิ้น 190 คน

2. ด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 และเขต 2 โดยครอบคลุมการบริหารงานวิชาการ ได้แก่

- 2.1 การบริหารหลักสูตร
- 2.2 การบริหารการเรียนการสอน
- 2.3 การบริหารการประเมินผลการเรียน
- 2.4 การบริหารการนิเทศภายใน
- 2.5 การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
- 2.6 การบริหารการวิจัยและพัฒนา
- 2.7 การบริหารโครงการทางวิชาการ
- 2.8 การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ
- 2.9 การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สมรรถภาพ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่ทำให้การบริหารงานวิชาการ 9 ด้าน ได้แก่ การบริหารหลักสูตร การบริหารการเรียนการสอน การบริหารการประเมินผลการเรียน การบริหารการนิเทศภายใน การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ การบริหารการวิจัยและพัฒนา การบริหารโครงการทางวิชาการ การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการ ประสบผลสำเร็จ

2. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร การบริหารการเรียนการสอน การบริหารการประเมินผลการเรียน การบริหารการนิเทศภายใน การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ การบริหารการวิจัยและพัฒนา การบริหารโครงการทางวิชาการ การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ และการบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกิดผลดี มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

3. สมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดผลดีมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน โดยครอบคลุมการบริหารหลักสูตร การบริหารการเรียนการสอน การบริหารการประเมินผลการเรียน การบริหารการนิเทศภายใน การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ การบริหารการวิจัยและพัฒนา การบริหารโครงการทางวิชาการ การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ และการบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการ

4. สมรรถภาพการบริหารหลักสูตร หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการวิเคราะห์หลักสูตร การกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนกำกับติดตามการใช้หลักสูตร การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

5. สมรรถภาพการบริหารการเรียนการสอน หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการวิเคราะห์ความต้องการสื่อการเรียนการสอน การสรรหามูลค่าที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับวิชาที่สอน การแสวงหาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างองค์ความรู้แก่ชุมชน การกระตุ้นให้ครูแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน การสร้างแรงจูงใจให้ครูผลิตสื่อใช้เอง การสร้างแรงจูงใจให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการกำกับติดตาม ให้ครูจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้

6. สมรรถภาพการบริหารการประเมินผลการเรียน หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการดำเนินการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้เพื่อกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ การวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลตามสภาพจริง การควบคุมดูแลส่งเสริมให้มีการวัดและประเมินผลตามวิธีและเครื่องมือที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง การจัดทำหลักฐานการศึกษา

7. สมรรถภาพการบริหารการนิเทศภายใน หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการวางแผนการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ การสร้างเจตคติที่ดีต่อการนิเทศภายใน เพื่อให้ครู ร่วมคิด ร่วมทำเพื่อดำเนินการนิเทศภายใน เป็น ผู้นิเทศและชี้แนะแนวทางการดำเนินงาน การสรรหาบุคคลเป็นผู้นิเทศ การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งจำเป็นต่อการนิเทศภายใน และการควบคุม ดูแล ส่งเสริมให้มีการนิเทศภายใน สถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

8. สมรรถภาพการบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการดำเนินการพัฒนาบุคลากรทาง วิชาการ ให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพของตนเอง มีความสามารถในการติดต่อประสานงาน เพื่อ พัฒนาเทคนิควิธีการสอนของครู การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เทคนิคในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อบุคลากร การแก้ปัญหาและข้อขัดแย้ง การวางแผนการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

9. สมรรถภาพการบริหารการวิจัยและพัฒนา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการดำเนินการแสวงหา วิธีการใหม่ๆ ในการบริหารจัดการหรือวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการแสวงหาสื่อการเรียนการสอนที่มี คุณภาพ ด้วยวิธีการที่มีระบบระเบียบแบบแผนที่เชื่อถือได้ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของ สถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

10. สมรรถภาพการบริหารโครงการทางวิชาการ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็น สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินการจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อ พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำโครงการ การวางแผนการดำเนินโครงการ อย่างเป็นระบบ การตัดสินใจและการแก้ปัญหาระหว่างการดำเนินโครงการ การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของโครงการ

11. สมรรถภาพการบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการวางแผนการจัดเก็บ ข้อมูล การออกแบบระบบการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ การวิเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อ กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการวางแผน การสนับสนุนให้ครูใช้ข้อมูลและสารสนเทศ ในการดำเนินงาน ต่างๆ การกำกับ ติดตามระบบการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ การประเมินและปรับปรุงระบบข้อมูล และสารสนเทศ

12. สมรรถภาพการบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการ หมายถึง ความรู้ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการประเมินความสำเร็จในการใช้ หลักสูตรสถานศึกษา การประเมินความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนของครู การประเมิน ความสำเร็จในการนิเทศภายใน การประเมินความสำเร็จในการพัฒนาบุคลากร การประเมินโครงการ ทางวิชาการ การประเมินผลการใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การประเมินความสำเร็จของการวิจัยในชั้น เรียน การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการประเมินผลงานทางวิชาการ การนำผลการประเมินไปใช้และ พัฒนางองค์กรอย่างเป็นระบบ

13. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 และเขต 2

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบระดับสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 และเขต 2 อันเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 และเขต 2 ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดให้มีประสิทธิภาพ

2. ทำให้ทราบองค์ประกอบสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต 1 และเขต 2 อันเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสมรรถภาพในการบริหารงานวิชาการอย่างมีคุณภาพต่อไป